Deținători de carte veche spaniolă în Biblioteca Batthyaneum sec. XVII-XIX (I)

Ştefan STANCIU

Biblioteca Universităţii „1 Decembrie 1918" din Alba Iulia
Library of the „1 Decembrie 1918" University of Alba Iulia
Str. Mitropolit Andrei Şaguna, Nr. 4, Tel. 0258.802815
e-mail: e_trif@hotmail.com

Owners of Spanish old books in Batthyaneum Library (17thto 19th century)

The study aims to retrace the circulation of Spanish old books from Batthyaneum Library through the identification of their owner, institutions or private persons from the clerical or laic environment.

We present and describe the coats of arms from the interior of the books, under the form of graved ex-libris, seals or manuscripts. The presence of these works in the epoch shows the interest of the bibliophile owners for certain domains of knowledge, highlighting the intellectual profile of elite, e.g. a cardinal from Wien and a Catholic bishop from Alba Iulia. The laic books owners were either teachers or persons with nobiliary titles.

Key-words: intellectual, Spain, Alba Iulia, book owners, library, Spanish books, ex-libris.

Studiul stă în prelungirea unei iniţiative ştiinţifice anterioare de identificare şi analiză a cărţilor vechi tipărite în limba spaniolă existente în cele mai vechi bibliotecile transilvănene[1]. Pe filonul prezentei investigaţii am urmărit nu doar identificarea posesorilor de carte spaniolă după tipul de ex-libris, dar şi orizontul lor cultural, rezultat din domeniile predilecte pe care le acoperă cărţile spaniole, notificările manuscrise, dar mai ales conturarea unor răspunsuri la întrebările: ce importanţă aveau aceste cărţi pentru colecţionarii lor din acea vreme şi care era rolul lor în constituirea acelor somptuase biblioteci ştiinţifice, specifice sec. XVIII-XIX, precum cea de la Alba Iulia.

Atenţia mea s-a focalizat asupra Bibliotecii Batthyaneum ca urmare a faptului că aici am depistat cel mai numeros fond de carte veche spaniolă din Transilvania. Posesorii acestor lucrări au fost identificaţi prin descifrarea ex-librisurilor din interiorul cărţilor, constatându-se că ele au aparţinut atât unor persoane laice, cât mai ales aparţinând mediului clerical, fie private, fie unor rezidenţe sau ordine religioase. Ponderea cea mai semnificativă a cărţilor vechi spaniole provine din colecţia personală a cardinalului Vienei, Anton Cristophoro Migazzi, odată cu achiziţionarea ei de către episcopul catolic Ignatius Batthyáni. S-a vehiculat ideea că numărul total de volume achiziţionate s-ar fi ridicat la cifra de 8000[2]. Semnificative rămân şi o sumă de particularităţi potrivit cărora ele pot fi identificate şi ne ajută să reproducem itinerariile de circulaţie a cărţii, iar într-o oarecare măsură şi apetenţa pentru anumite genuri culturale a posesorilor lor. În acest caz, am pornit analiza de la repertorizarea ex-librisurilor întâlnite în interiorul lucrărilor, pe foaia de titlu sau poziţionate în alte părţi ale cărţii. Am optat pentru prezentarea în primul rând a ex-librisurilor migazziene.

Între acestea atrage atenţia, prin componentele sale heraldice, ex-librisul etichetă gravat[3] cu însemnele blazonului cardinalului Anton Cristophoro Migazzi compus din mai multe armoarii[4] sau mai concret „armerii de funcţie"[5]. Scutul de stil baroc, despicat[6], este învăluit în mantia dublată cu hermină, timbrat şi încoronat, prelungit cu o cruce de cardinal şi terminat cu pălăria de cardinal cu câte 15 ciucuri pe fiecare parte. Scutul comportă următorul

cimier: la dextra crucea argintie în câmp roşu, tăiat de bara de argint. La senestra, în zona flancului stâng, şindrilit, argintiu şi negru, în care se află simetric, în diagonală, soare de aur, iar la extremităţile scutului, turn negru pe argint, alternat pe diagonală, total tăiat de banda de azur cu trei flori de crin de aur[7]. În partea de jos a blazonului se află un text în limba latină, în care sunt menţionate funcţiile ecleziastice pe care le-a exercitat cardinalul Anton Cristophoro Migazzi în cadrul Bisericii catolice.

Un alt tip de ex-libris migazzian, mai puţin întâlnit, este cel manuscris tot în limba latină, lizibil, aflat fie pe foaia forzaţ, fie pe prima copertă din interior cu însemnarea „erat ex libris christophori cardinalis a Migazzi"[8].

Deşi nu îmbracă forma unui ex-libris am considerat ca fiind semnificativ menţionarea unui element indicator al lucrărilor provenite din biblioteca cardinalului Migazzi, pe care Ileana Dârja îl menţionează într-un studiu dedicat prezentării manuscriselor migazziene[9]. Este vorba despre prezenţa unui sistem de cotare, prin care se lipea în partea superioară a cotorului o etichetă, în care era înscrisă o cotă topografică alcătuită din două litere alfabetice şi o cifră arabă, care astăzi nu se mai regăsesc. Probabil că, odată intrate în noua bibliotecă a lui Batthyáni, organizată după modelul celei vieneze[10], această etichetă a fost îndepărtată, iar cărţile au fost inventariate şi au primit o nouă cotă manuscrisă, care se regăseşte pe prima copertă din interior şi care este aceeaşi cotă cu cea menţionată în fişa individuală şi în registrele de inventar actuale ale bibliotecii albaiuliene.

Ex-librisul migazzian de tip etichetă gravat, precum şi cel manuscris nu se întâlnesc pe toate cărţile vechi spaniole, putem chiar afirma că ele îşi fac modest apariţia în cazul cărţilor vechi în limbă spaniolă. Conţinutul şi tematicile lucrărilor spaniole de provenienţă migazziană, denotă un spirit enciclopedist pregnant al cardinalului vienez, dornic de cunoaştere. În achiziţia de carte, cardinalul nu a colecţionat doar cărţi teologice sau relaţionate cu teologia precum sinteza în cinsprezece volume de istorie a Bisericii, scrisă de Abatetele Choisy[11], ci a fost interesat şi de domenii predilecte iluministe, cum ar fi filosofía, după cum reiese din lucrarea lui Miguel de la Fuente *Libro de las tres vidas de el Hombre*[12] sau de unele discipline înrudite cu istoria ca: medalistica, epigrafia şi numismatica, înmănunchiate în cartea lui Sebastian de la Quadra *Dialogos de medallas, inscriciones, y otras antiquedades*[13].

Interesul cardinalului pentru înţelegerea etapelor de evanghelizare a populaţiei Americii de Sud presupunem că l-a impulsionat în achiziţia lucrării lui Alonso de Ercilla y Zuñiga, *Araucana*[14], în care este prezentată cucerirea de către spanioli a populaţiei de pe teritoriul actualului stat Chile. Acestă carte se mai remarcă şi prin prezenţa unui ex-libris şi notificarea manuscrisă potrivit căreia lucrarea provenea din colecţia personală a franciscanului P[adre] Pedro Alvarez din Regatul Chile[15]. De asemenea, nu lipsesc lucrările reprezentative ale dramaturgiei specifice Secolului de Aur spaniol, semnate de Pedro Calderon de la Barca[16] sau sinteze biografice, ca cea a reginei Maria Ana de Portugalia realizată de Joseph Ritter[17], tradusă din limba latină în limba spaniolă în anul 1757.

Fără dar şi poate achiziţionarea de carte în limbă spaniolă a generat şi nevoia unor dicţionare precum cel spaniol-francez şi francez-spaniol redactate de Francisco Sobrino[18]. Deocamdată nu dispunem de informaţii referitoare la modul cum au ajuns aceste cărţi spaniole în biblioteca episcopului vienez. Avansăm probabilitatea ca unele dintre ele să fi fost achiziţionate între anii 1752-1756, când Christophoro Migazzi a îndeplinit misiuni diplomatice în Madrid[19].

Între următoarele ex-librisuri aflate pe cărţile vechi în limbă spaniolă din biblioteca albaiuliană dintre cele care poartă însemnele episcopului Ignatius Batthyány se remarcă cel de tip etichetă gravat cu semne heraldice[20], fără a prezenta vreun text manuscris[21]. Ulterior, cărţile nou intrate în bibliotecă erau marcate cu o ştampilă dreptunghiulară[22], cu însemnarea *„Gyula-Fehérvári GROF BATTHYANI-féle püspöki könyvtár"*.

Nu s-au regăsit în cărţile vechi spaniole un alt ex-libris cu însemnele personale ale episcopului Batthyáni. În schimb au fost identificate câteva cazuri de cărţi spaniole cu ex-librisul heraldic al cardinalului Migazzi acoperit (parţial) de ex-librisul heraldic a lui Batthyáni, ceea ce probează proveniența acestor cărţi din colecţia bibliotecii cardinalului vienez.

Ex-librisul episcopului Ignatius Batthyáni conţine un blazon[23], format dintr-un smalţ, argint şi două culori, azur şi negru, într-un scut de stil baroc cu elementele onorabile dispuse centrat, flancat de însemne episcopale, mitra şi cârja. Scutul surmontat de o coroană, comporta următorul cimier: în câmp de azur, în faţa unei stânci înălţându-se din mare, un leu ţinând între dinţi o sabie de argint, iar desupra, un pelican în cuibul său, hrănindu-şi puii.

În ceea ce privesc temele tratate de lucrările spaniole purtătoare a ex-librisurilor lui Batthyáni, se observă ca fiind predominante cele cu subiecte teologice[24], dar şi unele din domenii diverse care deconspiră profilul enciclopedic iluminist al episcopului catolic[25]. Această afirmaţie este susţinută de prezenţa unui studiu biografic asupra vieţii lui Miguel Cervantes, *Vida de Miguel Cervántes Saavedra, y Análisis del Quixote*[26], la care se adaugă interesul pentru cunoaşterea geografiei lumii, aşa cum ilustrează lucrarea lui Sebastian Fernandez de Medrano, *Breve*

descripcion del mundo ò guia geografica[27] sau cele cu tematică filosofică, precum cartea lui Voltaire, *Filosofia*[28]. Literatura este la fel de bine reprezentată, ştampila cu însemnele bibliotecii lui Batthyani se regăseşte în interiorul unui poem epic burlesc semnat de Joseph de Villaviciosa, *La Mosquea, poetica inventiva, en octava rima*.

Unele ex-librisuri de proprietari şi adnotări din interiorul cărţilor în limba spaniolă aflate în biblioteca albaiuliană au putut fi descifrate, iar altele mai puţin. Un exemplu de ex-libris a unui posesor de carte veche în limba spaniolă despre care s-au descoperit vagi informaţii este cel cu menţiunea „Erat ex libris: Ioannis Mathiae Turri"[29], aflat în interiorul primului volum a sintezei lui Juan de Mariana, *Historia general de España*[30]. Acest ex-libris se află menţionat şi în Registrul inventar al obiectelor muzeale din Biblioteca Batthyaneum, la nr. de ordine 4317 (181); 4318 (182); 4319 (183) menţionat ca: „Joannes Mathias ducibus de Mediolani"[31], cu prezentarea unui blazon, în care se descria o poartă de cetate. Acest blazon însă nu se regăseşte de fapt în cărţile vechi tipărite în limba spaniolă.

Un alt ex-libris manuscris apare cu numele Josephus Vitez de Zadany[32] în interiorul cărţii *Vida de Numa Pompiliu*[33], alături de o însemnare redactată în limba latină, prin a cărei traducere în limba română se specifica că „Josephus Vitez de Zadany ofera cu cea mai buna intentie Bibliotecii Episcopale din Alba Carolina această carte scrisă în spaniolă despre Viata lui Numa Pompilius ca o editie foarte rară"[34]. În Enciclopedia Catolică Maghiară posesorul a fost identificat cu numele József *Vitéz Zadányi* (†1816)[35] ca fiind un gravor amator din localitatea maghiară Zadany (aproape de graniţa cu România, în zona Salontei), care a activat în Viena la începutul secolului al XIX-lea, conform lucrării lui József Szinnyei[36] despre viaţa şi lucrările scriitorilor maghiari. Nu se cunosc alte date, doar că a murit în anul 1816.

Am identificat şi un posesor de carte veche spaniolă a cărui ex-libris etichetă poartă însemnarea „Dr. N. Lupu-Ioanăş profesor Blaj"[37]. Acesta se află în partea superioară a foii de titlu a unui exemplar unic din Transilvania în limba spaniolă, care descrie episoade din viaţa lui Isus: *Jesucristo. Maestro divino de las naciones*[38]. Date despre fostul posesor al acestei lucrări se regăsesc, între altele, în studiul lui Nicolae Comşa şi Teodor Seiceanu, *Dascălii Blajului*[39], unde apare menţionat cu numele de Nicolae Lupu, născut în comuna Agârbiciu (azi jud. Sibiu), cu studii liceale la Blaj şi doctorale la Institutul „De Propaganda Fide". Reîntors la Blaj, Lupu-Ioanăş a fost profesor la Academia teologică, până în anul 1947. Oprimat de regimul comunist, Nicolae-Lupu moare în anul 1962 în satul natal. Este cunoscut faptul că în activitatea sa editorială s-a semnat cu pseudonimul de *N.L. Ioanăş*.

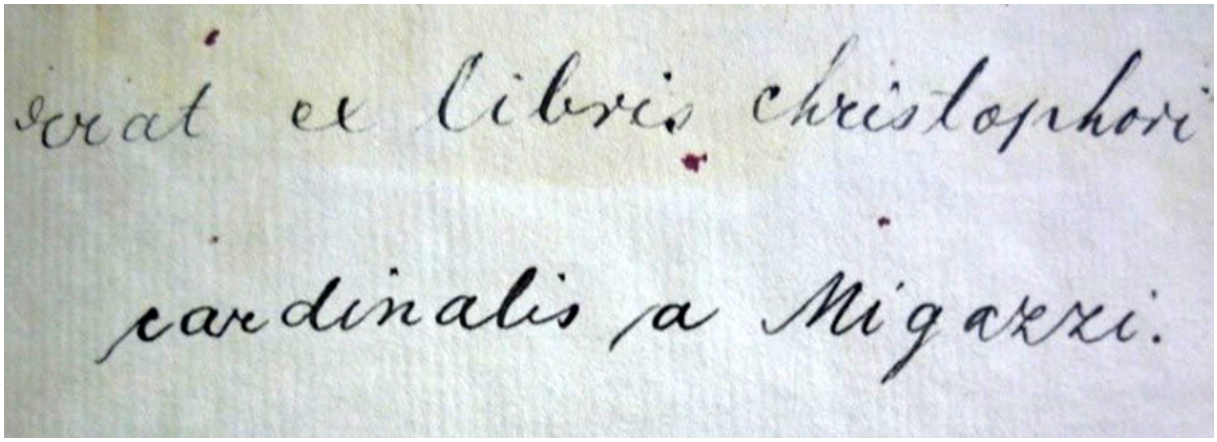
Ca o concluzie, putem observa că aproape toţi posesorii acestor lucrări au avut activităţi în domenii clericale. Unii au ocupat demnităţi în ierarhia bisericească, în urma meritelor au fost numiţi în rang de episcop sau cardinal. În alte cazuri, au fost profesori şi preoţi de teologie catolică sau greco-catolică. După locurile în care ei şi-au desfăşurat activitatea se observă că itinerariile de circulaţie a cărţii vechi în limba spaniolă ajunse în biblioteca albaiuliană sunt diverse şi obscure. După ex-libris-ul unei lucrări în care se descrie expansiunea colonială spaniolă putem identifica ca proprietar un preot franciscan, care a activat în Chile. Încă nu putem stabili cu certitudine itinerariul acestei cărţi, doar date despre proprietarul ei. Unele cărţi spaniole au ajuns la Alba Iulia prin achiziţionarea unei biblioteci întregi, altele probabil individual sau în grupuri mai mici prin achiziţie sau donaţie.

Din mediul laic de proveniență, după ex-librisul manuscris, am remarcat într-o sinteză de istorie a Spaniei de un anume duce de Milano „Ioannis Mathiae Turri", despre care am descoperit puţine date biografice.

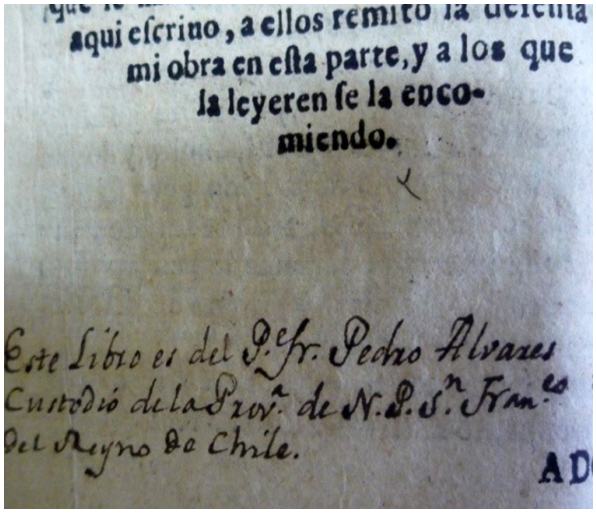
Acest *puzzle* de reconstituire a circulaţiei cărţilor vechi în limba spaniolă, în această etapă incipientă, are încă puţine elemente care pot să ilustreze locurile din care au ajuns în Biblioteca Batthyaneum aceste mărturii livreşti. Dar prezenţa lor ilustrează relaţia culturală între ardeleni şi spanioli prin intermediul cărţilor în secolele XVIII-XIX.

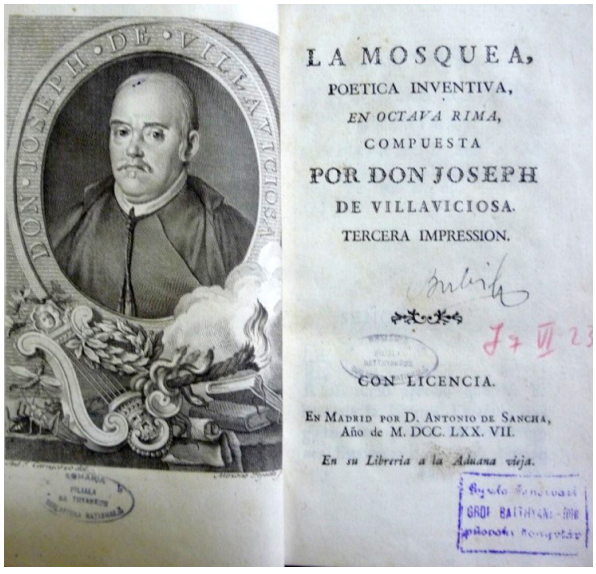
Ilustraţia nr. 1: Ex-libris gravat cu blazonul cardinalului Anton Cristophoro Migazzi din lucrarea lui Joseph Ritter, *Vida y virtudes de la serenissima señora D-a Maria Ana, Reyna de Portugal, y los Algarves, Princesa Real de Hungria, y Bohemia, y archiducesa de Austria, escrita en idioma latino por el Padre Joseph Ritter, Sacerdote de la Compañia de Jesus y Doctor en Sagrada Theologia y traducida al castellano por el padre Joseph Guerra*, Madrid, en la Oficina de Antonio Marin, 1757, BBAI, U2 V 7.

Ilustrația nr. 2: Ex-libris manuscris „cardinalis a Migazzi" aflat in lucrarea lui François Timoléon Choisy (Abad Choisy), *Historia General de la Iglesia desde su fundación, hasta el presente siglo. Escrita en Idioma Francès por el Señor Abad de Choysi de la Academia de Paris y traducida en Castellano por Don Estevan Gazan*, Tom I-XV, Madrid, en la Imprenta de Musica de Don Eugenio Bieco, en la Imprenta de Antonio Perez de Soto,1754-1755. BBAI, O2 IV 13.

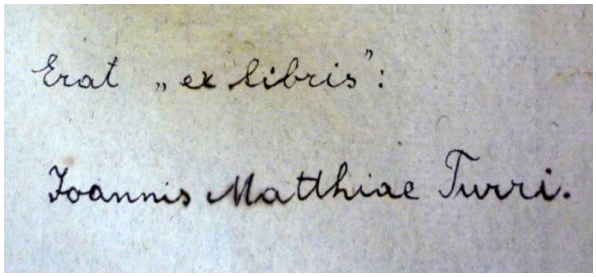
Ilustrația nr. 3: Ex-libris manuscris „P[adre] Pedro Alvarez" din Regatul Chile aflat în lucrarea lui Alonso de Ercilla y Zuñiga, *Araucana, dividida en tres partes*, Madrid, en la Imprenta del Reino, 1632. BBAI, N4 VII 25.

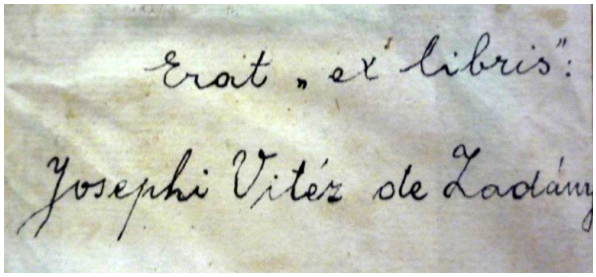
Ilustrația nr. 4: Ștampila bibliotecii episcopului Ignatius Batthyány în lucrarea lui Joseph de Villaviciosa, *La Mosquea, poetica inventiva, en octava rima*, Madrid, por D. Antonio de Sancha, 1777, BBAI, J7 VI 23.

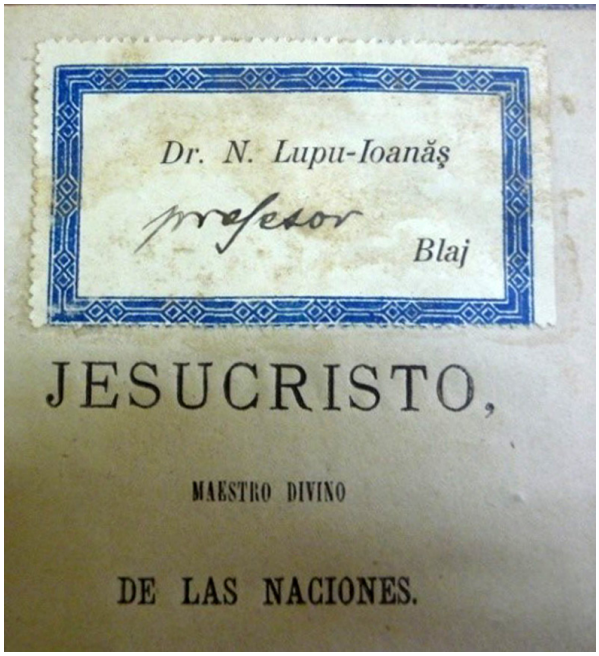
Ilustrația nr. 5: Ex-libris gravat cu blazonul episcopului Ignatius Batthyány din lucrarea lui *Obras de UV.P. Maestro Fray Luis de Granada de orden de Santo Domingo*, Tom I-XXVII, Madrid, en la Imprenta Real por Joseph Rodriquez de Escobar, en la Imprenta de Manuel Ruiz de Murga, Juan Garcia Infançon; Antonio Gonzales de Reyes 1711, BBAI, A2 VIII 2-28.

Ilustrația nr. 6: Ex-libris manuscris „Ioannis Mathiae Turri" din lucrarea lui Iuan de Mariana, *Historia general de España, compuesta, enmenday añadida por el padre Iuan de Mariana de la Compañía de Jesus, Con el Sumario, y Tablas y ahora nuevamente añadido en esta ultima impresión por Don Felix Lucio de Espinosa y Malo, todo lo sucedido desde el año de mil y seiscientos y sesenta y nueve, hasta el setenta y ocho*, tomo primero, Madrid, por Andres Garcia de la Iglesia, 1678. BBAI, Z2 III 21.

Ilustrația nr. 7: Ex-libris manuscris „Josephi Vitéz de Zadany" din lucrarea lui Plutarh, *Vida de Numai Pompiliu segundo rey de los romanos escrita por texto de Plutarco y ponderata con discursos por Don Antonio Costa Señor de Corbins, Ballestar, y Pallarols*, Barcelona, por el Impressor Ioseph Llopis, 1693, BBAI, C3 VI 34.

Ilustraţia nr. 8: Ex-libris etichetă „Dr. N. Lupu-Ioanăş" din lucrarea lui Antolin Monescillo, *Jesucristo. Maestro divino de las naciones*, Madrid, Imprenta de Poicarpo Lopez, 1876. BBAI,R10 V 3.

Note:

1. Ştefan Trif (Stanciu), *Carte spaniolă în biblioteci din Transilvania (sec. XVII-XIX)*, Teză de doctorat susţinută în 2016, coordonator ştiinţific Eva Mârza, Universitatea „1 Decembrie 1918" din Alba Iulia.
2. *Batthyaneum. Biblioteca Batthyaneum la sfârşitul secolului al XIX-lea. Cartea-catalog a lui Varjú Elemér adnotată şi comentată*, red., adnotare şi prefaţă: Doina Hendre Biro, trad.: Mihai Kovács, cuvânt înainte: Prof. univ. dr. Iacob Mârza, Bucureşti, Editura Bibliotecii Naţionale a României, 2014, p. 42.
3. Vezi ilustraţia nr. 1.
4. După terminologia heraldică armoariile reprezintă o sumă de însemne stabilite după reguli precise pe care persoane, familii, corporaţii, comunităţi, state, puteau să le poarte pe timp nelimitat, conform Franz Sales Meyer, *Ornamentica, o gramatică a formelor decorative*, vol. II, Traducere şi cuvânt înainte Radu Florescu, Bucureşti, Editura Meridiane, 1988, p. 275.
5. Ileana Căzan, *Imaginar şi simbol în heraldica medievală*, Bucureşti, Editura Silex, Casă de Editură, Presă şi Impresariat, 1996, p. 76-78.
6. Marcel Sturdza-Săucești, *Heraldica, tratat tehnic*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1974, p. 32.
7. Mulţumesc d-nei Doina Hendre Biro pentru materiale şi îndrumare în interpretarea elementelor stiinţei heraldicii.
8. Vezi ilustraţia nr. 2.
9. Ileana Dârja, „Manuscrise migazziene în colecţia Bibliotecii Naţionale a României filiala Batthyaneum Alba Iulia", în *Apulum*, XXXV, 1998, p. 409. O asemenea etichetă am identificat-o în interiorul lucrării lui Voltaire, *Filosofia*, Madrid, Imprenta del Censor, 1822. Biblioteca Batthyaneum Alba Iulia (în continuare BBAI), Z7 I 23.
10. *http://cimec.ro/carte/catinc/CuvintInainte.pdf,* p. 15.
11. François Timoléon Choisy (Abad Choisy), *Historia General de la Iglesia desde su fundación, hasta el presente siglo. Escrita en Idioma Francès por el Señor Abad de Choysi de la Academia de Paris y traducida en Castellano por Don Estevan Gazan,* Tom I- XV, Madrid, en la Imprenta de Musica de Don Eugenio Bieco (Tom I-III), en la Imprenta de Antonio Perez de Soto (Tom IV-XV), 1754 (Tom I-VI),1755 (Tom VII-XV).BBAI, O2 IV 13.
12. Miguel de la Fuente, *Libro de las tres vidas de el Hombre, corporal, racional, y espiritual*, Ediţia a II-a, Madrid, en la Imprenta Real por Joseph Rodriguez Escobar, 1710.BBAI, D4 III 33.
13. Sebastian de la Quadra, *Dialogos de medallas, inscriciones, y otras antiquedades*, Madrid, en la Oficina de Joseph Francisco Martinez Abad, 1744. BBAI, B3 IV 11. Posibil ca episcopul Ignatius Batthyáni să fi avut un interes major în achiziţia acestei lucrări avându-se în vedere colecţia sa de monezi din Catalogul realizat în anul 1792 unde figurau 986 de piese (vezi Ileana Dârja, „Din istoria Bibliotecii Batthyaneum.. Etapa I: 1798-1826", în *Apulum*, vol. 34, 1997, p. 352).
14. Alonso de Ercilla y Zuñiga, *Araucana, dividida en tres partes*, Madrid, en la Imprenta del Reino, 1632.BBAI, N4 VII 25.
15. Menţiunea de apartenenţă şi ex-librisul manuscris în limba spaniolă este: „Este libro es del P[adre] Sr. Pedro Alvarez custodio de la Prov. De N.P. Sn. Franc. es del Reyno de Chile". Vezi ilustaţia nr. 3.
16. Pedro Calderon de la Barca, *Autos sacramentales alegoricos, y historiales del insigne poeta español Don Pedro Calderon de la Barca*, Tomo I-VI, Ediţie îngrijită de Don Pedro Pando y Mier, Madrid, en la Imprenta de Manuel Ruiz de Murga, 1717, BBAI, L4 IV 40.
17. Joseph Ritter, *Vida y virtudes de la serenissima señora D-a Maria Ana, Reyna de Portugal, y los Algarves, Princesa Real de Hungria, y Bohemia, y archiducesa de Austria, escrita en idioma latino por el Padre Joseph Ritter, Sacerdote de la Compañia de Jesus y Doctor en Sagrada Theologia y traducida al castellano por el padre Joseph Guerra*, Madrid, en la Oficina de Antonio Marin, 1757, BBAI, U2 V 7.
18. Francisco Sobrino, *Diccionario nuevo de las lenguas Española y Francesa. El mas amplio y el mejor que ha salido à luz hasta ahora, en que se contiene la explicacion del Español en Francès, y del France sen Español; con las Phráses y modos de hablar particuláres, sacadas de diferentes Autores Españoles, principalmente de Covarrubias, Saavedra, Quevedo, Gracian, Solis, y del Diccionarìo de la Academia RealEspañola; Y los nombres propios de Hombres y Mugeres, y los de la Naciones; las Explicaciones de los libros de la sagrada Escritura, muchos Refranes, y otras cosas muy curiosas de las Historias antiquas*, Ediţia a

cincea,Tom I, Brusselas, en la Imprenta de Henrique- Alberto Gosse, 1751, BBAI, O4 II 14.

19. *http://www.encyclopedia.com/religion/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/migazzi-christoph-anton*

20. Rămâne remarcabil studiul asupra ex-librisurilor din Biblioteca Batthyaneum semnat de Gudor Botond, „Proveniența unor ex librisuri și înscrisuri de posesori în Biblioteca Batthyány din Alba Iulia în secolele XV-XVIII din perspectiva unei digitizări", în *Cercetarea și perspectivele digitizării*, Ed. Ana Maria Roman-Negoi, Eva Mârza, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2009, p. 135-162.

21. Despre existența a două tipuri de ex-libris etichetă a lui Batthyány oferă informații studiul lui Rădulescu Alexandru și Doru Sabău, *Ex-libris etichetă în colecțiile Bibliotecii Batthyaneum din Alba Iulia,* după *https://batthyaneumblog.files.wordpress.com/2016/02/darja_exlibris_7martie2011-322828.pdf*

22. Ex-libris aflat în lucrarea lui Joseph de Villaviciosa, *La Mosquea, poetica inventiva, en octava rima*, Madrid, por D. Antonio de Sancha, 1777, BBAI, J7 VI 23. Vezi ilustrația nr. 4.

23. Vezi ilustrația nr. 5.

24. Ca de exemplu cele 27 de volume cu titlul *Obras de UV.P. Maestro Fray Luis de Granada de orden de Santo Domingo,* Tom I-XXVII, Madrid, en la Imprenta Real por Joseph Rodriquez de Escobar (Tom I-III, VIII, XI, XIII, XIV, XVII); en la Imprenta de Manuel Ruiz de Murga (Tom IV, XX, XXI, XXIV, XXV); Juan Garcia Infançon (Tom V, VII, XII, XIII, XV, XVI, XXVI); Antonio Gonzales de Reyes (Tom VI, IX, X, XVIII, XIX, XXII, XXIII, XXVII), 1711, BBAI, A2 VIII 2-28.

25. *Batthyaneum. Biblioteca Batthyaneum la sfârșitul secolului al XIX-lea. Cartea-catalog a lui Varjú Elemér*, p. 22.

26. *Vida de Miguel Cervántes Saavedra, y Análisis del Quixote,* Leipsigue, Tipărită de J. Sommer, 1800, BBAI, Z7 II 10.

27. Sebastian Fernandez de Medrano, *Breve descripcion del mundo ò guia geografica: Lo mas principal de ella en Verso, con su Mapa Mundi, perceptible aunque pequeño: y en Presa todaslas principales Villas de cada Provincia, y un Tratado de lo que posee cada Soberano, al presente*, Bruselas, Por Lamberto Marchand. 1702, BBAI, XIV 37

28. Voltaire, *Filosofia*, BBAI, Z7 I 23.

29. Vezi ilustrația nr. 6.

30. Iuan de Mariana, *Historia general de España, compuesta, enmenday añadida por el padre Iuan de Mariana de la Compañía de Jesus, Con el Sumario, y Tablas y ahora nuevamente añadido en esta ultima impresión por Don Felix Lucio de Espinosa y Malo, todo lo sucedido desde el año de mil y seiscientos y sesenta y nueve, hasta el setenta y ocho*, tomo primero, Madrid, por Andres Garcia de la Iglesia, 1678. BBAI, Z2 III 21.

31. Apare și în Cartea catalog cu ex-librisuri etichetă a Bibliotecii Batthyaneum realizat de Robertus Szentiványi în anul 1912 la nr. de ordine 182.

32. Vezi ilustrația nr. 7.

33. Plutarh, *Vida de Numai Pompiliu segundo rey de los romanos escrita por texto de Plutarco y ponderata con discursos por Don Antonio Costa Señor de Corbins, Ballestar, y Pallarols*, Barcelona, por el Impressor Ioseph Llopis, 1693, BBAI, C3 VI 34.

34. „Librum istum Hispanicum de Vita Numae Pompilii scriptum ceu editionem rarissimam Bibliothecae Albo Carolinensi Episcopali in pignus optimae intentionis offert Jos. Vitez de Zadany". Mulțumesc pentru traducere și sfaturi Andreei Mârza.

36. József Szinnyei, *Magyar Írók Élete és Munkái*, apud *http://mek.oszk.hu/03600/03630/html/*

37. Vezi ilustrația nr. 8.

38. Antolin Monescillo, *Jesucristo. Maestro divino de las naciones*, Madrid, Imprenta de Poicarpo Lopez, 1876. BBAI,R10 V 3.

39. Nicolae Comșa,Teodor Seiceanu, *Dascălii Blajului 1754-1948*, București, Editura Demiurg, 1994, p. 162.

Bibliography:

Books:

Batthyaneum. Biblioteca Batthyaneum la sfârșitul secolului al XIX-lea. Cartea-catalog a lui Varjú Elemér adnotată și comentată (Batthyaneum. Batthyaneum Library at the end of 19th century. Annotated and commented Catalog of Varjú Elemér), red., adnotare și prefață: Doina Hendre Biro, trad.: Mihai Kovács, cuvânt înainte: Prof. univ. dr. Iacob Mârza, București, Editura Bibliotecii Naționale a României, 2014.

Botond, Gudor. *Proveniența unor ex librisuri și înscrisuri de posesori în Biblioteca Batthyány din Alba Iulia în secolele XV-XVIII din perspectiva unei digitizări (The origin of ex libreses and inscriptions of book owners in Batthyány Library of Alba Iulia in XV-XVII century from the perspective* of digitization), în *Cercetarea și perspectivele digitizării (Research and perspective of digitization)*, Ed. Ana Maria Roman-Negoi, Eva Mârza, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2009, p. 135-162.

Calderon de la Barca, Pedro. *Autos sacramentales alegoricos, y historiales del insigne poeta español Don Pedro Calderon de la Barca*, Tomo I-VI, Ediție îngrijită de Don Pedro Pando y Mier, Madrid, en la Imprenta de Manuel Ruiz de Murga, 1717, BBAI, L4 IV 40.

Căzan, Ileana. *Imaginar și simbol în heraldica medievală (Imaginary and symbol in medieval heraldry)*, București, Editura Silex, Casă de Editură, Presă și Impresariat, 1996.

Comșa, Nicolae; Seiceanu, Teodor. *Dascălii Blajului 1754-1948 (Schoolmasters of Blaj 1754-1948)*, București, Editura Demiurg, 1994.

Ercilla y Zuñiga, Alonso de. *Araucana, dividida en tres partes*, Madrid, en la Imprenta del Reino, 1632. BBAI, N4 VII 25.

Fuente, Miguel de la. *Libro de las tres vidas de el Hombre, corporal, racional, y espiritual*, Ediția a II-a, Madrid, en la

Imprenta Real por Joseph Rodriguez Escobar, 1710. BBAI, D4 III 33.

Mariana, Iuan de. *Historia general de España, compuesta, enmenda y añadida por el padre Iuan de Mariana de la Compañia de Jesus, Con el Sumario, y Tablas y ahora nuevamente añadido en esta ultima impresión por Don Felix Lucio de Espinosa y Malo, todo lo sucedido desde el año de mil y seiscientos y sesenta y nueve, hasta el setenta y ocho*, tomo primero, Madrid, por Andres Garcia de la Iglesia, 1678. BBAI, Z2 III 21.

Medrano, Sebastian Fernandez de. *Breve descripcion del mundo ò guia geografica: Lo mas principal de ella en Verso, con su Mapa Mundi, perceptible aunque pequeño: y en Presa todas las principales Villas de cada Provincia, y un Tratado de lo que posee cada Soberano, al presente*, Bruselas, Por Lamberto Marchand. 1702, BBAI, XIV 37.

Monescillo, Antolin. *Jesucristo. Maestro divino de las naciones*, Madrid, Imprenta de Poicarpo Lopez, 1876. BBAI,R10 V 3.

Obras de UV.P. Maestro Fray Luis de Granada de orden de Santo Domingo, Tom I-XXVII, Madrid, en la Imprenta Real por Joseph Rodriquez de Escobar (Tom I-III, VIII, XI, XIII, XIV, XVII); en la Imprenta de Manuel Ruiz de Murga (Tom IV, XX, XXI, XXIV, XXV); Juan Garcia Infançon (Tom V, VII, XII, XIII, XV, XVI, XXVI); Antonio Gonzales de Reyes (Tom VI, IX, X, XVIII, XIX, XXII, XXIII, XXVII), 1711, BBAI, A2 VIII 2-28.

Plutarh. *Vida de Numai Pompiliu segundo rey de los romanos escrita por texto de Plutarco y ponderata con discursos por Don Antonio Costa Señor de Corbins, Ballestar, y Pallarols*, Barcelona, por el Impressor Ioseph Llopis, 1693, BBAI, C3 VI 34.

Quadra, Sebastian de la. *Dialogos de medallas, inscriciones, y otras antiquedades*, Madrid, en la Oficina de Joseph Francisco Martinez Abad, 1744.BBAI, B3 IV 11.

Ritter, Joseph. *Vida y virtudes de la serenissima señora D-a Maria Ana, Reyna de Portugal, y los Algarves, Princesa Real de Hungria, y Bohemia, y archiducesa de Austria*, *escrita en idioma latino por el Padre Joseph Ritter, Sacerdote de la Compañia de Jesus y Doctor en Sagrada Theologia y traducida al castellano por el padre Joseph Guerra*, Madrid, en la Oficina de Antonio Marin, 1757, BBAI, U2 V 7.

Sales Meyer, Franz. *Ornamentica, o gramatică a formelor decorative (Ornamentation, a grammar of decorative forms)*, vol. II, Traducere şi cuvânt înainte Radu Florescu, Bucureşti, Editura Meridiane, 1988.

Sobrino, Francisco. *Diccionario nuevo de las lenguas Española y Francesa. El mas amplio y el mejor que ha salido à luz hasta ahora, en que se contiene la explicacion del Español en Francès, y del France sen Español; con las Phráses y modos de hablar particuláres, sacadas de diferentes Autores Españoles, principalmente de Covarrubias, Saavedra, Quevedo, Gracian, Solis, y del Diccionarìo de la Academia RealEspañola; Y los nombres propios de Hombres y Mugeres, y los de la Naciones; las Explicaciones de los libros de la sagrada Escritura, muchos Refranes, y otras cosas muy curiosas de las Historias antiquas*, Ediţia a cincea,Tom I, Brusselas, en la Imprenta de Henrique- Alberto Gosse, 1751, BBAI, O4 II 14.

Sturdza-Săuceşti, Marcel. *Heraldica, tratat tehnic (Heraldry, technical dissertation)*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1974.

Timoléon Choisy, François (Abad Choisy). *Historia General de la Iglesia desde su fundación, hasta el presente siglo. Escrita en Idioma Francès por el Señor Abad de Choysi de la Academia de Paris y traducida en Castellano por Don Estevan Gazan*, Tom I- XV, Madrid, en la Imprenta de Musica de Don Eugenio Bieco (Tom I-III), en la Imprenta de Antonio Perez de Soto (Tom IV-XV), 1754 (Tom I-VI),1755 (Tom VII-XV).BBAI, O2 IV 13.

Trif (Stanciu), Ştefan. *Carte spaniolă în biblioteci din Transilvania (sec. XVII-XIX) (Spanish book in libraries in Transylvania (XVII-XIX century)*, Teză de doctorat susţinută în 2016, coordonator ştiinţific Eva Mârza, Universitatea „1 Decembrie 1918" din Alba Iulia.

Vida de Miguel Cervántes Saavedra, y Análisis del Quixote, Leipsigue, Tipărită de J. Sommer, 1800, BBAI, Z7 II 10.

Villaviciosa, Joseph de. *La Mosquea, poetica inventiva, en octava rima*, Madrid, por D. Antonio de Sancha, 1777, BBAI, J7 VI 23.

Voltaire, *Filosofia*, Madrid, Imprenta del Censor, 1822. Biblioteca Batthyaneum Alba Iulia (în continuare BBAI), Z7 I 23.

Annuals:

Dârja, Ileana. *Din istoria Bibliotecii Batthyaneum. Etapa I: 1798-1826 (History of Batthyaneum Library. First stage 1798-1823)*, în *Apulum*, vol. 34, 1997, p. 341-364.

Dârja, Ileana. *Manuscrise migazziene în colecţia Bibliotecii Naţionale a României filiala Batthyaneum Alba Iulia (Manuscripts of Migazzi in National Library collection, Batthyaneum branch)*, în *Apulum*, XXXV, 1998, p. 407-415.

On-line sources:

http://cimec.ro/carte/catinc/CuvintInainte.pdf

http://www.encyclopedia.com/religion/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/migazzi-christoph-anton

http://lexikon.katolikus.hu/S/szentk%C3%A9p. html

Rădulescu, Alexandru; Sabău, Doru. *Ex-libris etichetă în colecţiile Bibliotecii Batthyaneum din Alba Iulia (Ex-Libris label in Batthyaneum Library collection)*, după *https://batthyaneumblog.files.wordpress.com/2016/02/darja_exlibris_7martie2011-322828.pdf*

Szinnyei, József, *Magyar Írók Élete és Munkái*, apud *http://mek.oszk.hu/03600/03630/html/*